

Seose tugevuse mõõtmine II

$2 \times k$ ja $m \times k$ sagedustabelid
AUC, Entroopiakordaja

Meenutuseks – seose tugevus, 2×2 tabelid

	süda haige	süda terve	Kokku
Muud õlid	1 971	397 715	399 686
Oliiviõli	3 516	892 123	895 639
Kokku	5 487	1 289 838	1 295 325

$$\widehat{OR} = \frac{1\,971 \cdot 892\,123}{397\,715 / 3\,516} = 0,803 \dots$$

$$\widehat{OR} \cdot \exp\left(\pm 1,96 \sqrt{\frac{1}{a} + \frac{1}{b} + \frac{1}{c} + \frac{1}{d}}\right)$$

$$RD = p_C - p_T$$

$$\widehat{RD} \pm 1,96 \sqrt{\widehat{p}_C(1 - \widehat{p}_C)/n_C + \widehat{p}_T(1 - \widehat{p}_T)/n_T}$$

$$RR = p_T / p_C$$

$$\widehat{RR} \cdot \exp\left(\pm 1,96 \sqrt{\frac{b}{a(a+b)} + \frac{d}{c(c+d)}}\right)$$

$$RRR = (p_C - p_T) / p_C$$

$$NNT = 1 / (p_C - p_T)$$

2

Meenutuseks – seose tugevus, $2 \times k$ tabelid

	süda haige	süda terve	Kokku
Muud õlid	1 971	397 715	399 686
Tarbitud oliiviõli kogus päevas			
0...1	2 658	638 583	641 241
1...1,5	367	106 313	106 680
1,5...	491	150 743	151 234
Kokku	5 487	1 289 838	1 295 325

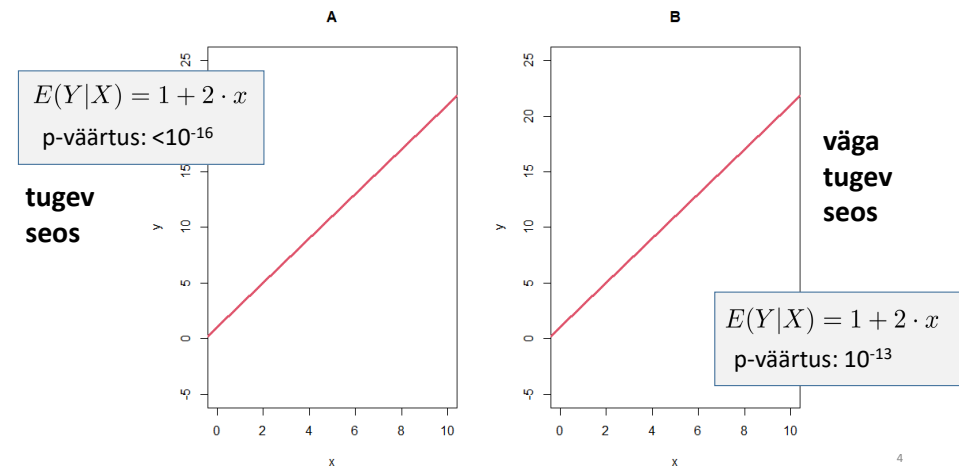
vahel hea – annab täpse pildi toimuvast;

vahel halb – soovime ühte numbrit kirjeldamiseks, kui hästi üks tunnus (X) kirjeldab teist tunnust, aga praegu saame ühe numbri asemel palju numbreid...

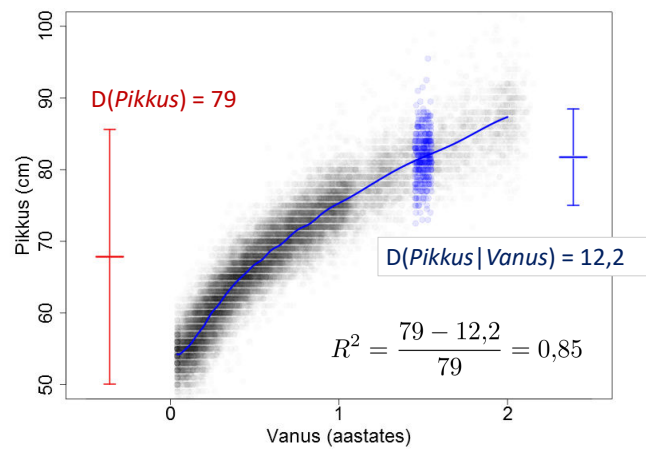
	OR	95%-usaldusintervall
ei tarbi	1	
0...1	0,84	0,79 ... 0,89
1...1,5	0,70	0,62 ... 0,78
1,5....	0,66	0,60 ... 0,73

3

Meenutuseks – seose tugevus, pidevad tunnused

4

11

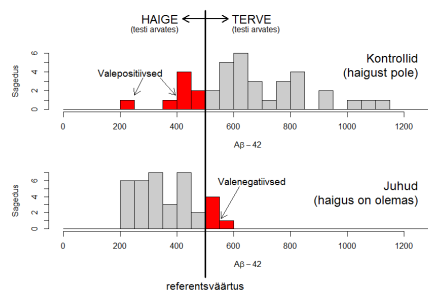
Kuidas mõõta prognoositäpsust kvalitatiivsete tunnuste puhul?

- Dispersiooni kasutada ei saa...
- Alustame kõige lihtsamast juhust – kui prognoositaval tunnusel on kaks võimalikku väärtust (suri/ei surnud; haige/terve; ...)

Tundlikkus (Sensitivity) ja spetsiifilisus (Specificity)

Testi **spetsiifilisus** (Specificity) on tõenäosus, et test annab tervel negatiivse tulemuse (loeb terve terveks)

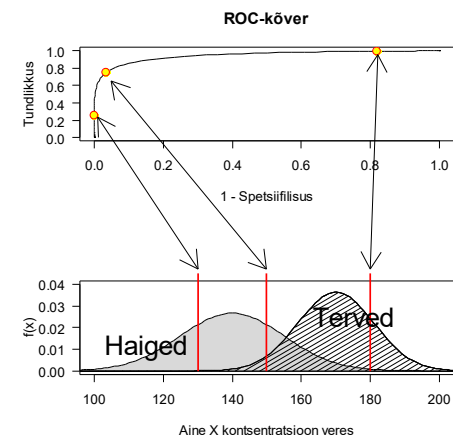
$$\text{spetsiifilisus} := P(T- | H-)$$

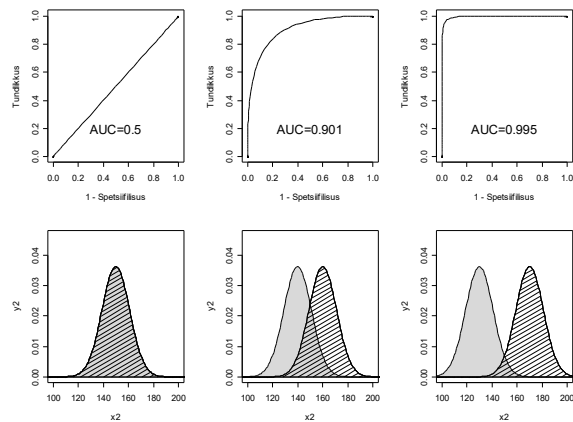
$$\text{tundlikkus} := P(T+ | H+)$$

Testi **tundlikkus** (sensitivity) on tõenäosus, et test annab testitava haiguse või seisundi olemasolul positiivse tulemuse:

13

14

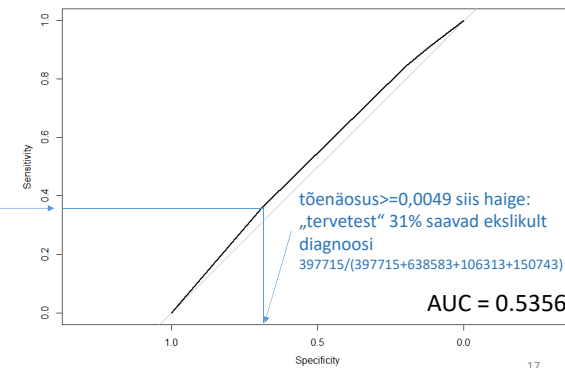

15

Rohkem kui kaks töötlust (2xk sagedustabelid)

-	süda haige	süda terve	toenäosus
Muud õlid	1 971	397 715	0,0049
0...1	2 658	638 583	0,0041
1...1,5	367	106 313	0,0034
1,5...	491	150 743	0,0032

tõenäosus $\geq 0,0049$ siis haige:
leiame üles 36% haigetest
 $1971 / (1971 + 2658 + 367 + 491) \cdot 100\%$

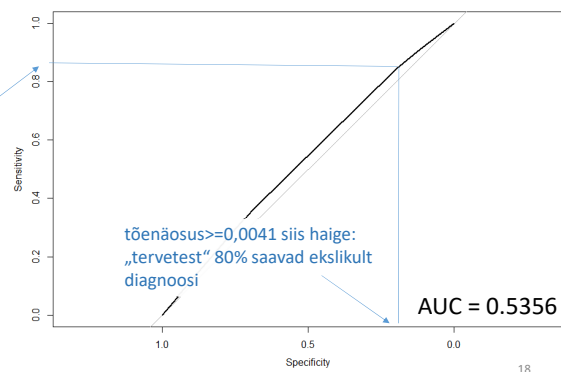

17

Rohkem kui kaks töötlust (2xk sagedustabelid)

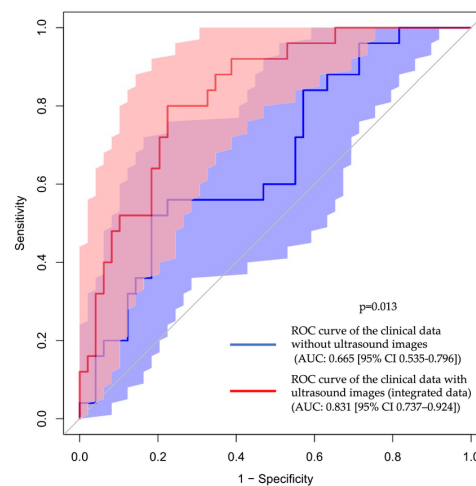
-	süda haige	süda terve	toenäosus
Muud õlid	1 971	397 715	0,0049
0...1	2 658	638 583	0,0041
1...1,5	367	106 313	0,0034
1,5...	491	150 743	0,0032

tõenäosus $\geq 0,0041$ siis haige:
leiame üles 84% „haigetest“
 $(1971 + 2658) / (1971 + 2658 + 367 + 491) \cdot 100\%$

18

Rohkem kui kaks töötlust (2xk sagedustabelid)

Sageli kasutatakse prognoosiks rohkem kui ühe tunnuse väärtuseid (ainult oliiviõli kasutamine ei prognoosi täpselt seda, kas sul aasta jooksul tekib südamehaigus, aga teades seda, kas sa kasutad oliiviõli, kas sa teed sporti, kas sa naeratad inimestele jne – siis kogu selle informatsiooni pealt on võimalik juba märksa paremini prognoosida sind huvitava sündmuse toimumist...)

Akatsuka, Jun *et al* (2022). A data-driven ultrasound approach discriminates pathological high grade prostate cancer. Scientific Reports. 12. 10.1038/s41598-022-04951-3.

19

Kuidas iseloomustada seose tugevust suuremate tabelite korral?

X \ Y	A	B	C	D
1	12	23	9	120
2	11	33	8	130
3	10	34	8	100

multiclass ROC: võta üks tulemus (näiteks A), prognoosi teda kõigi vastu -> saad AUC_A , siis leiad AUC_B , AUC_C jne. Leiad nende keskmise

multiclass ROC: võta üks tulemus (näiteks A), üritad eristada vastuseid A ja B, saad AUC_{AB} , siis vaatad kui hästi suudad eristada A-d ja C-d, saad AUC_{AC} jne. Leiad saadud AUC väärtuste keskmise...

NB! Keskmist on võimalik leida mitut moodi!

Kuni multiclass AUC/multiclass ROC-iga selgus saabub, kasutame hoopis entroopiakordajat...

Mis on (Shannoni) entroopia?

Entroopia

juhusliku suuruse Shannoni entroopia

$$H(Y) = E \left(\log_2 \left(\frac{1}{P(Y)} \right) \right) = \sum_i^J p_i \log_2 \left(\frac{1}{p_i} \right) = - \sum_i^J p_i \log_2 (p_i)$$

y_i	Kull	Kiri
$P(Y=y_i)$	0,5	0,5
	0	1

$$H(Y) = \sum_i^J p_i \log_2 \left(\frac{1}{p_i} \right) = 0.5 \cdot \log_2(2) + 0.5 \cdot \log_2(2) = 1$$

Sellise juhusliku suuruse väärtuse edastamiseks läheb keskmiselt tarvis ühte bitti

Entroopia

juhusliku suuruse Shannoni entroopia

$$H(Y) = E \left(\log_2 \left(\frac{1}{P(Y)} \right) \right) = \sum_i^J p_i \log_2 \left(\frac{1}{p_i} \right) = - \sum_i^J p_i \log_2 (p_i)$$

y_i	A
$P(Y=y_i)$	1

$$H(Y) = \sum_i^J p_i \log_2 \left(\frac{1}{p_i} \right) = 1 \cdot \log_2(1) = 0$$

Sellise juhusliku suuruse ühe realiseerimise edastamiseks pole tarvis ühtegi bitti (teame niigi, mis tulemuseks oli)

Entroopia

juhusliku suuruse Shannoni entroopia

$$H(Y) = E \left(\log_2 \left(\frac{1}{P(Y)} \right) \right) = \sum_i^J p_i \log_2 \left(\frac{1}{p_i} \right) = - \sum_i^J p_i \log_2 (p_i)$$

x_i	A	B	C	D
$P(X=x_i)$	0,25	0,25	0,25	0,25
	00	01	10	11

$$H(Y) = \sum_i^J p_i \log_2 \left(\frac{1}{p_i} \right) = 0,25 \cdot \log_2(4) + \dots + 0,25 \cdot \log_2(4) = 2$$

Sellise juhusliku suuruse ühe realiseerimise edastamiseks vajame keskmiselt 2 bitti

Entroopia

juhusliku suuruse Shannoni entroopia

$$H(Y) = E \left(\log_2 \left(\frac{1}{P(Y)} \right) \right) = \sum_i^J p_i \log_2 \left(\frac{1}{p_i} \right) = - \sum_i^J p_i \log_2 (p_i)$$

x_i	A	B	C
$P(X=x_i)$	0,5	0,25	0,25
	0	10	11

$$E(\text{pikkus}) = 1 \cdot 0,5 + 2 \cdot 0,25 + 2 \cdot 0,25 = 1,5$$

$$H(Y) = \sum_i^J p_i \log_2 \left(\frac{1}{p_i} \right) = 0,5 \cdot \log_2(2) + 0,25 \cdot \log_2(4) + 0,25 \cdot \log_2(4) \\ = 0,5 \cdot 1 + 0,25 \cdot 2 + 0,25 \cdot 2 \\ = 1,5$$

Sellise juhusliku suuruse ühe realisatsiooni edastamiseks vajame keskmiselt 1,5 bitti

Entroopia

juhusliku suuruse Shannoni entroopia

$$H(Y) = E \left(\log_2 \left(\frac{1}{P(Y)} \right) \right) = \sum_i^J p_i \log_2 \left(\frac{1}{p_i} \right) = - \sum_i^J p_i \log_2 (p_i)$$

x_i	A	B	C
$P(X=x_i)$	0,5	0,5	0

$$H(Y) = \sum_i^J p_i \log_2 \left(\frac{1}{p_i} \right) = 0,5 \cdot \log_2(2) + 0,5 \cdot \log_2(2) + 0 \cdot \log_2(0) \\ = 1$$

$$\lim_{\varepsilon \rightarrow 0+} \varepsilon \log(\varepsilon) = 0$$

Tõenäosusega 0 esineva väärtuse C lisamine jaotusele ei muuda juhusliku suuruse entroopiat.

Entroopia

juhusliku suuruse Shannoni entroopia

$$H(Y) = E \left(\log_2 \left(\frac{1}{P(Y)} \right) \right) = \sum_i^J p_i \log_2 \left(\frac{1}{p_i} \right) = - \sum_i^J p_i \log_2 (p_i)$$

Märkus:
Mitte alati ei mõõdeta informatsioonisisaldust bittides. Informatsiooni võib mõõta ka baitides, kümnendnumbrites jne. Eri valdkondades võib olla kasutusel erinevad mõõtühikud informatsiooni mõõtmiseks!

$$H(Y) = - \sum_i^J p_i \log_{10} (p_i)$$

mõõdame informatsiooni vajalike kümnendnumbrites arvu kasutades

$$H(Y) = - \sum_i^J p_i \log_{\exp(1,38 \cdot 10^{-23})} (p_i)$$

Füüsikute entroopia

$$H(Y) = - \sum_i^J p_i \ln (p_i)$$

statistikute ja tõenäosusteoreetikute lemmik

Seosekordajate defineerimise seisukohast pole tähtis, millist mõõtühikut kasutatakse informatsiooni mõõtmiseks!

Entroopia - omadused

juhusliku suuruse Shannoni entroopia

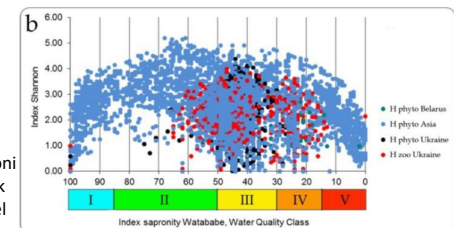
$$H(Y) = E \left(\log_2 \left(\frac{1}{P(Y)} \right) \right) = \sum_i^J p_i \log_2 \left(\frac{1}{p_i} \right) = - \sum_i^J p_i \log_2 (p_i)$$

$$0 \leq H(Y) \leq \log_2(J)$$

Kui leidub selline väärtus y_j , et $P(Y=y_j)=1$

Kui iga $j=1 \dots J$ korral $P(Y=y_j)=1/J$

Shannoni entroopia (siin kui Shannoni indeks H) kasutamine elurikkuse ehk looduse mitmekesisuse kirjeldamisel

Tinglik entroopia

Ühisjaotus:

X \ Y	A	B	C
1	0,25	0,125	0,125
2	0,25	0,25	0

Y-i marginaaljaotus: $H(Y) = -0,5 \log_2(0,5) - 0,375 \log_2(0,375) - 0,125 \log_2(0,125) = 1,4056$

y_i	A	B	C
$P(Y=y_i)$	0,5	0,375	0,125

Y-i tinglikud jaotused

y_i	A	B	C
$P(Y=y_i X=1)$	0,5	0,25	0,25
$P(Y=y_i X=2)$	0,5	0,5	0

$$H(Y|X=1) = 1,5$$

$$H(Y|X=2) = 1$$

$$H(Y|X) = H(Y|X=1)P(X=1) + H(Y|X=2)P(X=2) = 1,5 \cdot 0,5 + 1 \cdot 0,5 = 1,25$$

$$H(Y) - H(Y|X)$$

Näitab kui palju informatsiooni Y-tunnuse kohta on olemas X-tunnuses

Entroopiakordaja (Määramatuse kordaja)

Theil'i U; *Uncertainty coefficient*

$$U(Y|X) = \frac{H(Y) - H(Y|X)}{H(Y)}$$

Näitab „säätetud“ bittide osakaalu kui peame edastama juhusliku suuruse Y-tunnuse väärtuseid, aga teame eelnevalt X-tunnuse väärtuseid.

X \ Y	A	B	C
1	0,25	0,125	0,125
2	0,25	0,25	0

$$H(Y) = 1,4056$$

$$H(Y|X) = 1,25$$

$$U(Y|X) = \frac{1,4056 - 1,25}{1,4056} \approx 0,11$$

Teades X-tunnuse väärtuseid suudaksime kokku hoida iga 9. biti Y-tunnuse väärtuseid edastades (andmete edastamiskiirus tõuseks 11%)

Entroopiakordaja (Määramatuse kordaja)

Theil'i U; *Uncertainty coefficient*

$$U(Y|X) = \frac{H(Y) - H(Y|X)}{H(Y)}$$

Näitab „säätetud“ bittide osakaalu kui peame edastama juhusliku suuruse Y-tunnuse väärtuseid, aga teame eelnevalt X-tunnuse väärtuseid.

X \ Y	A	B	C
1	0,5	0	0
2	0	0,25	0,25

$$H(Y) = 1,5$$

$$H(Y|X) = 0,5$$

$$U(Y|X) = \frac{1,5 - 0,5}{1,5} \approx 0,666 \dots$$

$$U(X|Y) = ?$$

Teades X-tunnuse väärtuseid suudaksime andmeid edastada 67% vähemate bittide abil (andmete edastamiskiirus tõuseks 67%)

Entroopiakordaja (Määramatuse kordaja)

Theil'i U; *Uncertainty coefficient*

$$0 \leq U(Y|X) \leq 1$$

Kui X ja Y on sõltumatud

Kui Y on X-i järgi täpselt leitav

Ei sõltu valitud informatsiooni mõõtühikust

Sobib kasutada läbilõikelise uuringu korral – teiste uuringuplaanide korral pole juhuslike suuruste ühisjaotust võimalik hinnata!

$$U(Y|X) \neq U(X|Y)$$

Seose tugevuse näitajad

Y tunnuse tüüp	nimi	kommentaar
pidev	Determinatsioonikordaja Pearsoni korrelatsioonikordaja Spearmani korrelatsioonikordaja Xi korrelatsioon; MIC; ...	sõltub mudelist lineaarne seos monotoonne seos mittelineaarne seos; (vähetuntud)
binaarne	AUC OR; RR; RD; ...	sõltub mudelist kui X on binaarne
nominaalne	Entroopiakordaja multiclass AUC; Cramer V; ...	vähetuntud vähetuntud
misiganes	Somers' D (Kendall tau)	Monotoonne seos (vähetuntud)